

THE KOSOVO CONFLICT AND NATO MILITARY INTERVENTION IN 1999**კოსოვოს კონფლიქტი და ნატო-ს სამხედრო ინტერვენცია 1999 წელს****LEVAN TARIELADZE**PhD student of History program at Batumi
Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia

ORCID: 0000-0001-8113-3347

l.tarieladze@bsu.edu.ge

+995577177029

Abstract

The end of the Cold War brought significant changes to the political map of the world. The Soviet Union collapsed, Germany was unified, and the ruling regimes in the countries of Eastern Europe changed. These processes were often peaceful, although bloodshed could not be avoided in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, where disintegration processes developed with unprecedented brutality and tragedy after the Second World War. A humanitarian disaster on ethnic and religious grounds in the middle of Europe shook the whole of Europe and the world.

Among Yugoslavia's wars, the Kosovo conflict stands out, which is a special and perhaps the most resonant event in world politics since the end of the Cold War. In 1999, after numerous attempts to resolve the extremely aggravating crisis diplomatically between the central government of Yugoslavia and the Serbian autonomous region of Serbia with a predominantly Albanian population, Kosovo, NATO made an unprecedented decision and, with a humanitarian motives, without a legal basis, waged military actions against the independent state Yugoslavia for 78 days. NATO managed to stop the humanitarian disaster with inhuman methods, while Serbia was unable to suppress Albanian separatism and lost its side within its recognized borders.

This crisis, with its precedents and consequences, had a great impact not only on the parties directly involved in it, but also on the home and foreign policies of completely different countries, including Georgia, therefore it deserves our special interest and attention.

Keywords: Kosovo Conflict, NATO Intervention, 1999

ლევან ტარიელაძე

დოქტორანტი, ისტორიის

სადოქტორო პროგრამა, ბათუმის შოთა რუსთველის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბათუმი, საქართველო

ORCID: 0000-0001-8113-3347

L.tarieladze@bsu.edu.ge

+995577177029

აბსტრაქტი

„ცივი ომის“ დასრულებამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანა მსოფლიოს პოლიტიკურ რუკაზე. საბჭოთა კავშირი დაიშალა, გერმანია გაერთიანდა, მმართველი რეჟიმები და პოლიტიკური სისტემები შეიცვალა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. აღნიშნული პროცესები ხშირ შემთხვევაში მშვიდობიანად მიმდინარეობდა, თუმცა სისხლისღვრის აცილება შეუძლებელი გახდა იუგოსლავიის სოციალისტურ ფედერაციულ რესპუბლიკაში, სადაც დეზინტეგრაციული პროცესები მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ არნახული სისასტიკითა და ტრაგედიებით განვითარდა. ევროპის შუაგულში ეთნიკურ და რელიგიურ ნიადაგზე განვითარებულმა ჰუმანიტარულმა კატასტროფამ შეძრა მთელი ევროპა და მსოფლიო.

იუგოსლავიის ომებიდან, გამორჩეულია კოსოვოს კონფლიქტი, რომელიც „ცივი ომის“ შემდგომი მსოფლიო პოლიტიკის განსაკუთრებული და შეიძლება ითქვას ყველაზე რეზონანსული მოვლენაა. 1999 წელს, იუგოსლავიის ცენტრალურ ხელისუფლებასა და უმეტესად ალბანელებით დასახლებულ სერბეთის ავტონომიურ მხარეს, კოსოვოს შორის უკიდურესად გამწვავებული კრიზისის დიპლომატიურად მოგვარების მრავალი მცდელობის ჩავარდნის შემდეგ, ნატო¹-მ მიიღო უპრეცედენტო გადაწყვეტილება და ჰუმანური მოტივით, საერთაშორისო სამართლებრივი საფუძვლების გარეშე, 78 დღის განმავლობაში საომარი მოქმედებები აწარმოა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს, იუგოსლავიის წინააღმდეგ. საბოლოოდ, ნატო-მ არაჰუმანური მეთოდებით მოახერხა ჰუმანიტარული კატასტროფის შეჩერება, სერბეთმა კი ვერ შეძლო ალბანური სეპარატიზმის აღკვეთა და დაკარგა თავის საყოველთაოდ აღიარებულ საზღვრებში მოქცეული მხარე.

თავისი პრეცედენტებით და შედეგებით, ამ კრიზისმა დიდი გავლენა მოახდინა არა მარტო მასში უშუალოდ ჩართულ მხარეებზე, არამედ სრულიად სხვა ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკაზე, რის გამოც იმსახურებს ჩვენს განსაკუთრებულ ინტერესსა და ყურადღებას.

საკვანძო სიტყვები: კოსოვოს კონფლიქტი, ნატო-ს ინტერვენცია, 1999 წელი

შესავალი

¹ ნატო - ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია

„ცივი ომის“ დასრულებამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანა მსოფლიოს პოლიტიკურ რუკაზე. საბჭოთა კავშირი დაიშალა, გერმანია გაერთიანდა, მმართველი რეჟიმები შეიცვალა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. იდეოლოგიასთან ერთად აღნიშნულ პროცესებში ფიგურირებდა, და ზოგჯერ დომინირებდა, ნაციონალური კომპონენტი. ცხადია, ეს ყველაფერი ამერიკული პოლიტიკის გავლენის არეალის გაფართოების და რუსეთის უკან დახევის შედეგად იყო. აღნიშნული პროცესები ხშირ შემთხვევაში მშვიდობიანად მიმდინარეობდა, თუმცა, სისხლისღვრის აცილება შეუძლებელი გახდა იუგოსლავიის სოციალისტურ ფედერაციულ რესპუბლიკაში, ექვსი რესპუბლიკისგან (სერბეთი, ხორვატია, სლოვენია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, მონტენეგრო, მაკედონია) შემდგარ ცენტრალურევროპულ სახელმწიფოში, სადაც დეზინტეგრაციული პროცესები მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ არნახული სისასტიკითა და ტრაგედიებით განვითარდა. ევროპის შუაგულში ეთნიკურ და რელიგიურ ნიადაგზე განვითარებულმა ჰუმანიტარულმა კატასტროფამ შეძრა მთელი ევროპა და მსოფლიო.

„ცივი ომის“ პერიოდში იუგოსლავია კომუნისტური სახელმწიფო იყო, მაგრამ ვარშავის პაქტის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, იგი საბჭოთა კავშირისგან, უფრო მეტი დამოუკიდებლობით სარგებლობდა. ექვსი რესპუბლიკის და ორი ავტონომიური პროვინციისგან (კოსოვო და ვოევოდინა - სერბეთის შემადგენლობაში) შემდგარ იუგოსლავიის სოციალისტურ ფედერაციულ რესპუბლიკაში არსებული ეთნიკური, ენობრივი და რელიგიური განსხვავებების მიუხედავად, იოსიპ ბროზ ტიტო ახერხებდა ამ სახელმწიფოს ერთიანობის შენარჩუნებას. იგი ქვეყანას გარდაცვალებამდე, 1980 წლამდე ედგა სათავეში. სიტუაცია დაიძაბა სერბი სლობოდან მილოშევიჩის მოსვლის შემდგომ, რომელმაც გადაწყვიტა გაეძლიერებინა სერბთა პოზიციები.

დეზინტეგრაციული პროცესები ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე თავიდანვე სისხლიანი დაპირისპირებების ფონზე წარიმართა. 1991 წელს დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს სლოვენიამ, ხორვატიამ და მაკედონიამ. 1992 წელს კი ბოსნია და ჰერცეგოვინამ. დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან მეორე დღესვე, სლობოდან მილოშევიჩმა გაგზავნა იუგოსლავიის სახალხო არმია სლოვენიაში, მაგრამ იმის გამო, რომ სლოვენია სერბეთს არ ესაზღვრება, სერბთა თემი სლოვენიაში შედარებით მცირერიცხოვანია და სლოვენის არმიაც კარგად იყო მომზადებული თავდაცვისათვის, ფართო მასშტაბიანი საომარი მოქმედებები არ წარმოებულა და ომმა სულ ათ დღეს გასტანა, რის შემდგომაც მხარეები დაზავდნენ. 1992 წელს კი სლოვენიის დამოუკიდებლობა აღიარეს ევროპულმა სახელმწიფოებმა. შედარებით უფრო მასშტაბური იყო ხორვატიის ომი, სადაც ხორვატები დაუპირისპირდნენ ადგილობრივ სერბებს, რომელთაც ცალკე რესპუბლიკის შექმნა მოისურვეს ხორვატიის ტერიტორიაზე. ამ ბრძოლაში ხორვატებმა თავდაუზოგავი ბრძოლისა და საერთაშორისო მხარდაჭერის ხარჯზე დამაჯერებლად გაიმარჯვეს, მაგრამ დანაკარგი ორივე მხრიდან ათასობით გარდაცვლილს, ათიათასობით დაჭრილსა და დევნილს შეადგენდა. სლოვენიისა და ხორვატიის შემდგომ იყო ბოსნიის ომი, რომელიც ყველაზე ჩახლართული და ხანგრძლივი აღმოჩნდა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის რესპუბლიკაში 1991 წლისთვის 4,4 მლნ ადამიანი ცხოვრობდა, მათ შორის წარმოდგენილი იყო სამი დიდი ჯგუფი - ბოსნიელი მუსლიმები (44%), სერბები (31%) და ხორვატები (17%) (მოსახლეობის აღწერა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში 1991 წელს - <https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G1991/pdf/G19914013.pdf>), რომლებმაც ქვეყანაში მიმდინარე დეზინტეგრაციული პროცესების კვალდაკვალ გადაწყვიტეს საკუთარი დამოუკიდებელი რესპუბლიკები შეექმნათ. ტერიტორიული დავების გამო მათ გააჩაღეს სასტიკი ბრძოლა ერთმანეთის წინააღმდეგ. ომი სამ წელიწადნახევრის განმავლობაში მასობრივი ეთნიკური წმენდით

მიმდინარეობდა და მხოლოდ 1995 წელს, ნატო-ს მყისიერი ჩარევის შედეგად დასრულდა დეიტონის შეთანხმებით.

სლოვენის, ხორვატიის და ბოსნიის ომების შემდეგ, საერთაშორისო საზოგადოების ყურადღების მიქცევის შანსი გაუჩნდათ სერბეთის ავტონომიურ მხარეში - კოსოვოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმრავლესობას - ალბანელებს, რომლებიც თავიანთი სეპარატისტული მიზნების გამო ხშირად განიცდიდნენ რეპრესიებს იუგოსლავიის მთავრობის მხრიდან, რომელსაც სერბი სლობოდან მილოშევიჩი ედგა სათავეში. ალბანელებსა და სერბებს შორის დაპირისპირებამ კოსოვოში პიკს მიაღწია 1998 წლის თებერვალში და ფართომასშტაბიან შეიარაღებულ დაპირისპირებაში გადაიზარდა. იუგოსლავიის ომებიდან, თავისი სისასტიკით, მასშტაბურობითა და საერთაშორისო ჩართულობით, გამორჩეულია კოსოვოს მოვლენები, რომელიც „ცივი ომის“ შემდგომი მსოფლიო პოლიტიკის განსაკუთრებული და შეიძლება ითქვას ყველაზე რეზონანსული მოვლენაა. თავისი პრეცედენტებით და შედეგებით, ამ კრიზისმა დიდი გავლენა მოახდინა არა მარტო მასში უშუალოდ ჩართულ მხარეებზე, არამედ სრულიად სხვა ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკაზე, რის გამოც ის იმსახურებს ჩვენს ყურადღებას და ვფიქრობთ, საჭიროებს მეტ განხილვასა და შეფასებას, ქართულ სამეცნიერო სივრცეში.

მეთოდები

წინამდებარე ნაშრომში მოცემული საკითხის კვლევისას გამოყენებული იქნა ისტორიული შემეცნების და შედარებითი ანალიზის მეთოდები; კრიტიკულად იქნა გაანალიზებული საკვლევ თემასთან შეხებაში არსებული მონოგრაფიები, სამეცნიერო სტატიები, ანგარიშები და სხვა მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, რომელთა შედარება და ანალიზი მნიშვნელოვანია მოვლენათა სიზუსტისა და ობიექტური შეფასებისათვის.

შედეგები

სამეცნიერო ლიტერატურასა და წყაროებზე დაყრდნობით, ნაშრომში დინამიურად არის გაანალიზებული „ცივი ომის“ დასასრულს, ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე განვითარებული დეზინტეგრაციული პროცესები, რაც საშუალებას იძლევა წარმოდგენა შეგვექმნას იმ დროისათვის იუგოსლავიაში არსებულ ზოგად პოლიტიკურ მდგომარეობაზე, რამაც თავისი გავლენა მოახდინა შემდგომში კოსოვოს კონფლიქტის განვითარებაზე.

სტატიაში ობიექტურადაა განხილული კოსოვოს კონფლიქტის განვითარების წინაპირობები, პროცესი და ჩართული მხარეების პოლიტიკური ინტერესები.

ნაშრომი ასევე საშუალებას იძლევა წარმოდგენა შეგვექმნას ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკის ზოგიერთ თავისებურებაზე XX საუკუნის 90-ან წლებში.

მსჯელობა

სერბეთის ავტონომიურ მხარეში, კოსოვოში, რომელიც ისტორიულად საუკუნეების განმავლობაში სერბეთის ტერიტორიას წარმოადგენდა, 1998 წლის დასაწყისიდან მკვეთრად გამწვავებულმა კონფლიქტმა სწრაფად შეიძინა საერთაშორისო ხასიათი. მასში პირდაპირ ან ირიბად იქნენ ჩაბმულნი ევროპის და მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოები, საერთაშორისო ორგანიზაციები, არასამთავრობო ჰუმანიტარული ორგანიზაციები და ა.შ. თუმცა კოსოვოს კრიზისის გადაწყვეტაზე მოქმედი მთავარი გარე ფაქტორი ამერიკის

შეერთებული შტატების პოლიტიკა იყო, რომელიც ნატო-ს მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენდა და „ცივი ომის“ დასრულების შემდგომ აღმოჩნდა ვითარებაში, სადაც მისი სამხედრო-ეკონომიკური განვითარება მნიშვნელოვნად აღემატებოდა სხვა ქვეყნებისას, რის გამოც ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მიიღო მნიშვნელოვანი თავისუფლება თავის საგარეო პოლიტიკურ ქმედებებში და პოსტ-ბიპოლარული სამყაროს ლიდერ სახელმწიფოდ იქცა.

80-ანი წლების ბოლოს და 90-ანი წლების დასაწყისში ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკა იუგოსლავიის ტერიტორიაზე მიმდინარე კონფლიქტებთან დაკავშირებით ხასიათდებოდა გაურკვევლობით, რაც თავის მხრივ გამოწვეული იყო იმით, რომ „ცივი ომის“ დასრულების შემდეგ, გასარკვევი გახდა ამერიკის შეერთებული შტატების ახალი სამხედრო-პოლიტიკური სტრატეგია. აშშ-ს უნდა მოეხდინა საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტების გადახედვა და განესაზღვრა თავისი ახალი როლი ევროპასა და მსოფლიოში. მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიოში მოვლენები თითქმის აშშ-ის სასარგებლოდ მიმდინარეობდა, საჭირო იყო დიდი სიფრთხილის გამოჩენა საგარეო კურსის ცვლილებასთან დაკავშირებით. 1990-1991 წლებში ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაცია იჭერდა ძალიან თავშეკავებულ პოზიციას იუგოსლავიის ფედერაციის შესაძლო დაშლასთან დაკავშირებით და საერთო ჯამში, ქვეყნების ტერიტორიული მთლიანობის შენარჩუნებას უჭერდა მხარს, რითაც ცდილობდა თავიდან აეცილებინა საზღვრების ცვლილებები ევროპაში, რაც საბოლოოდ ნეგატიურ გავლენას იქონიებდა ევროპულ უსაფრთხოებაზე. „ჩვენ ამ ომში არაფერი გვესაქმება“ - განაცხადა სახელმწიფო მდივანმა ჯეიმს ბეიკერმა (Bruce W. Jentleson, 2014:506). 1992 წლის საპრეზიდენტო კამპანიის მიმდინარეობისას პრეზიდენტობის კანდიდატმა ბილ კლინტონმა მწვავედ გააკრიტიკა ბუშის პოლიტიკა და პირობა დადო, რომ იქნებოდა გაცილებით აქტიური და პრინციპული ბალკანეთზე მიმდინარე კონფლიქტების მოგვარების საკითხში. თუმცა, პრეზიდენტის პოსტის დაკავების შემდგომ, უკან დაიხია. „ეს ნამდვილად ტრაგედიაა, მტრობა ეთნიკურ ჯგუფებს - ბოსნიელებს, სერბებსა და ხორვატებს შორის საუკუნეებია გრძელდება. ეს ნამდვილად ჯოჯოხეთური პრობლემაა“ - განაცხადა სახელმწიფო მდივანმა უორენ ქრისტოფერმა 1993 წელს ბოსნიაში მიმდინარე ეთნიკური წმენდის დროს (Bruce W. Jentleson, 2014:506). 1995 წლის შუაში ვითარების სიმწვავის უგულებელყოფა უკვე შეუძლებელი გახდა. გაეროსა და ევროკავშირს აღარ შეეძლოთ ეთნიკური წმენდის შეჩერება, რაც ნათლად გამოჩნდა ქალაქ სრებრენიცაში 7 ათასი ბოსნიელი მუსლიმის მასობრივი ჟლეტისას. კლინტონის ადმინისტრაციამ საბოლოოდ გააცნობიერა, რომ უკვე სხვა არჩევანი აღარ არსებობდა და საბოლოოდ ამერიკამ ლიდერობა იკისრა (Bruce W. Jentleson, 2014:507). ნატო-მ დაიწყო ინტენსიური საჰაერო თავდასხმების განხორციელება ბოსნიელი სერბების წინააღმდეგ. პრეზიდენტ კლინტონისა და მისი ადმინისტრაციის წამყვანი დიპლომატის, ევროპის საკითხებში აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის თანაშემწის, რიჩარდ ჰოლბრუკის შუამავლობამ სამშვიდობო მოლაპარაკებების წარმატებით დასრულებას მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი (Bruce W. Jentleson, 2014:507). მეომარ მხარეებს შორის 1995 წლის ნოემბერში აშშ-ს ქალაქ დეიტონში, სამხედრო ბაზაზე მიღწეული იქნა შეთანხმება, რამაც დაასრულა ბოსნიის ხანგრძლივი ომი.

1990-ანი წლების ბოლოს მსოფლიოს ყურადღება მიპყრობილი იყო სერბეთის ერთ-ერთ მხარეზე, კოსოვოზე. კოსოვოს მოსახლეობის 90%-ს შეადგენდნენ ეთნიკურად ალბანელები, რომელთა უკმაყოფილება, სერბეთის ნაციონალისტური მთავრობის მხრიდან დისკრიმინაციული მოპყრობის გამო, სულ უფრო იზრდებოდა. აღსანიშნავია, რომ 1989 წლამდე, კოსოვოს მხარეს გააჩნდა ფართო ავტონომია სერბეთის რესპუბლიკის შემადგენლობაში. მაგრამ, 1989 წელს, სერბეთის პრეზიდენტმა სლობოდან მილოშევიჩმა, ალბანელების მზარდი სეპარატისტული განწყობის გამო, გააუქმა კოსოვოს ავტონომიური

სტატუსი და დაუქვემდებარა იგი ბელგრადის უშუალო მმართველობას, რამაც ადგილობრივი ალბანელების აღშფოთება გამოიწვია. როდესაც 1997 წელს ალბანეთის ფინანსურ კრახს ეროვნული არმიის დაშლა მოჰყვა, მისი იარაღის დიდი ნაწილი კოსოვოს ეთნიკურ ალბანელთა რადიკალურმა ფრთამ - „კოსოვოს განთავისუფლების არმიამ“ შეიძინა. როგორც კი „კოსოვოს განთავისუფლების არმიამ“ ღიად მოითხოვა კოსოვოს გამოყოფა სერბეთისგან, სლობოდან მილოშევიჩი კოსოვოელთა აჯანყების ჩახშობას სერბული, ნახევრად გასამხედროებული ძალების საშუალებით შეეცადა, რომელთაც, ალბანელების დაშინების გზით, მათ მიერ ქვეყნის დატოვების იძულება ევალებოდათ (უილიამ რ. ქილორი, 2015:696). სიტუაციამ კულმინაციას მიაღწია 1998 წელს, როდესაც სერბ პოლიციელებსა და „კოსოვოს განთავისუფლების არმიის“ მებრძოლებს შორის ღია კონფლიქტის შედეგად, დაიღუპა 1500-მდე ადამიანი, ხოლო 400 ათასამდე ადამიანი იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი (ჩიტაძე, 2008). ამ შემთხვევაში აშშ და ნატო უფრო მყისიერად ჩაებნენ ომში, ვიდრე ეს ბოსნიაში მოხდა. 1998 წლის 7 მარტს აშშ-ს სახელმწიფო მდივანმა მადლენ ოლბრაიტმა განაცხადა: „ჩვენ არ ვაპირებთ დავდგეთ გვერდით და ვუყუროთ, როგორ აკეთებს სერბეთის ხელისუფლება იმას, რასაც დიდი ხანია ვეღარ აკეთებს ბოსნიაში“ (მადლენ ოლბრაიტის განცხადება 07/03/1998). 1998 წლის 12 აგვისტოს გავრცელდა ნატო-ს გენერალური მდივნის, ხავიერ სოლანას განცხადება, სადაც აღნიშნული იყო რომ კოსოვოში სამხედრო დაპირისპირებისა და მშვიდობიანი მოსახლეობის მიმართ ძალადობის გაგრძელების შემთხვევაში ჩრდილოატლანტიკური ალიანსი იძულებული იქნებოდა დაეგეგმა შესაძლო სამხედრო-სამშვიდობო ოპერაციები კრიზისის აღმოფხვრის მიზნით (ხავიერ სოლანას განცხადება).). აშშ-ს გამოცდილმა დიპლომატმა, იმ დროისათვის აშშ-ს სპეციალურმა წარმომადგენელმა იუგოსლავიაში რიჩარდ ჰოლბრუკმა 1998 წლის 13 ოქტომბერს მილოშევიჩთან დროებით შეთანხმებას მიაღწია, რომლის მიხედვითაც, კოსოვო სერბეთის რეგულარული არმიის ნაწილებმა დატოვეს, თუმცა კოსოვოელთა დაშინების პოლიტიკის გასაახლებლად, ეთნიკურ სერბთა შეიარაღებული დაჯგუფებები კოსოვოში დარჩნენ (უილიამ რ. ქილორი, 2015:696). ამასთანავე, 24-25 ოქტომბერს ნატო-ს მაღალჩინოსნები, გენერლები უესლი კლარკი და კლაუს ნაუმანი ბელგრადში შეხვდნენ პრეზიდენტ მილოშევიჩს და ცდილობდნენ დაერწმუნებინათ ძალადობის შეჩერების აუცილებლობაში. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ს და ნატო-ს დიპლომატიურმა აქტიურობამ დროებითი შედეგი გამოიღო და საბრძოლო მოქმედებები შედარებით შენელდა, მაგრამ სიტუაცია კვლავ უკიდურესად დამაბული იყო. 1999 წლის დასაწყისიდანვე დაპირისპირებამ ახალი ძალით იფეთქა. იუგოსლავიის პოლიციაზე „კოსოვოს განთავისუფლების არმიის“ თავდასხმის შედეგად დაიღუპა 4 სერბი პოლიციელი, რის საპასუხოდაც 1999 წლის 15 იანვარს მორიგი ტრაგედია დატრიალდა კოსოვოს ერთ-ერთ სოფელ რაჩაკში, სადაც სერბებმა ალბანელთა მასობრივი მკვლელობა მოაწყვეს, რასაც 45 სამოქალაქო პირი შეეწირა. ობიექტურობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ „კოსოვოს განთავისუფლების არმია“ სერბებზე არანაკლები არაადამიანური მეთოდებით მიმართავდა საპასუხო ზომებს. მასიური მკვლელობები, მასიური გაუპატიურებები და ეთნიკური წმენდა ორივე მხრიდან ყოველდღიურობად იქცა, მაგრამ ძალთა უთანასწორობის გამო, ცხადია ყოველივე ეს ალბანელებზე ბევრად უფრო მძიმედ აისახებოდა. იუგოსლავიის ხელისუფლების არაადამიანური პოლიტიკის გატარების ფონზე ნატო-ში სულ უფრო სერიოზულად განიხილებოდა ძალის გამოყენების ალტერნატივა, რისთვისაც ალიანსის შესაბამის სამხედრო სტრუქტურებში სერიოზული სამხედრო მზადება დაიწყო, მაგრამ სამხედრო სამზადისის მიუხედავად, აქცენტი კვლავ კეთდებოდა კრიზისის პოლიტიკურ მოგვარებაზე. აშშ-ნატო-ს აქტიურობისა და საერთაშორისო ზეწოლის შედეგად, ბელგრადის ხელისუფლება იძულებული გახდა განეხლებინა მოლაპარაკებები კოსოვოელ ალბანელებთან (ჩიტაძე, 2008.) მოლაპარაკებათა პროცესი საფრანგეთის ქალაქ

რამზუიეში გაიმართა 1999 წლის თებერვალში. რამზუიეში მილოშევიჩი დათანხმდა კოსოვოელი ალბანელების მოთხოვნას კოსოვოს პოლიტიკურ მომავალთან დაკავშირებით რეფერენდუმი ჩატარებულიყო 3 წლის შემდეგ, მაგრამ კოსოვოში ალბანელთა დიდი უმრავლესობისა და ბოლო წლებში ალბანელებსა და სერბებს შორის გამძაფრებული ეთნიკური ზიზღის გათვალისწინებით, აღნიშნული რეფერენდუმი უდავოდ კოსოვოს დამოუკიდებლობის მომხრეთა გამარჯვებით დასრულდებოდა. სერბეთის პრეზიდენტმა უარი თქვა შეთანხმების სამხედრო დებულებებზე, რომლის მიხედვითაც შეთანხმების შესრულებაზე ზედამხედველობისათვის კოსოვოში ნატო-ს სამშვიდობო ძალები უნდა განლაგებულიყო, რის გამოც მოლაპარაკებები ჩაიშალა (უილიამ რ. ქილორი, 2015:697). მარტის თვეში ნატო-მ არაერთხელ გააფრთხილა იუგოსლავიის ხელისუფლება, რომ თუკი არ შეწყვეტდა სამხედრო ოპერაციებს კოსოვოში და არ დათანხმდებოდა რამზუიეში შეთავაზებულ წინადადებებს, ნატო იძულებული იქნებოდა დაეწყო სამხედრო ოპერაცია, მაგრამ მილოშევიჩმა ყურად არ იღო ეს მოწოდებები, ნატო-ს მხრიდან შესაძლო თავდასხმასთან დაკავშირებით ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა და დაიწყო სამხედრო რესურსების მობილიზება, რის საპასუხოდ 1999 წლის 24 მარტს ნატო-მ მიიღო გადაწყვეტილება ოპერაცია „გაერთიანებული ძალების“ (Operation „Allied Force“) დაწყების შესახებ და იუგოსლავიის სამხედრო ობიექტების წინააღმდეგ საჰაერო რეიდების განხორციელება სხდომის დამთავრებიდან რამდენიმე საათში დაიწყო. სამხედრო ოპერაციის მთავარ მიზნად დასახელდა იუგოსლავიის სამხედრო პოტენციალის შესუსტება და აქედან გამომდინარე, კოსოვოში ჰუმანიტარული კატასტროფის საშიშროების მასშტაბების შემცირება (ჩიტაძე, 2008). ნატო-ს თვითმფრინავებმა 78 დღის განმავლობაში, მთელი სერბეთის მასშტაბით, სამხედრო სამიზნეებისა და სამოქალაქო ინფრასტრუქტურის წინააღმდეგ ათი ათასამდე დაბომბვითი ოპერაცია განახორციელეს. სწორედ ამ დროს სერბულმა ნახევრადსამხედრო დაჯგუფებებმა კოსოვოს ეთნიკური ალბანელების წინააღმდეგ ეთნიკური წმენდის უღმობელი კამპანია გააქტიურეს. საჰაერო დაბომბვების კამპანია 10 ივნისს დასრულდა, როდესაც მილოშევიჩმა თანხმობა განაცხადა კოსოვოდან იუგოსლავიის სამხედრო ძალების გაყვანაზე, ამასთანავე კოსოვოში ნატო-ს სახმელეთო ძალების განლაგებაზე (უილიამ რ. ქილორი, 2015:697). 1999 წლის 10 ივნისს გაეროს უშიშროების საბჭომ მიიღო 1244-ე რეზოლუცია, სადაც იგი მიესალმა იუგოსლავიის საკავშირო რესპუბლიკის მიერ კოსოვოს კრიზისის დარეგულირების პრინციპების მიღებას, მათ შორის მიმართულს ძალადობის შეწყვეტისა და სამხედრო კონტინგენტის გაყვანისაკენ (გაერო-ს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1244).

აღსანიშნავია, რომ ოპერაცია „გაერთიანებული ძალები“ იყო არასანქცირებული და მიმდინარეობდა საერთაშორისო სამართლის ნორმების დარღვევით, გამომდინარე იქედან, რომ მასზე არ იყო მიღებული გაეროს უშიშროების საბჭოს შესაბამისი გადაწყვეტილება და ვერც იქნებოდა მიღებული რუსეთისა და ჩინეთის წინააღმდეგობის გამო. ამგვარი მდგომარეობიდან გამომდინარე აშშ-მ და ნატო-მ მიიღეს გადაწყვეტილება, ევროპის შუაგულში ჰუმანიტარული კატასტროფის თავიდან აცილების მოტივით საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებზე მაღლა ჰუმანური პრინციპები დაეყენებინათ. გაეროს გენერალურმა მდივანმა კოფი ანანმა მკაცრად გააკრიტიკა აშშ-ნატო-ს ერთობლივი ქმედება იმ მიზეზით, რომ „გაეროს უშიშროების საბჭო შეიარაღებული ძალების გამოყენების ლეგიტიმაციის ერთადერთი წყაროა“, თუმცა ამასთანავე აშკარაა, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში გაერომ ვერ მოახერხა ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევების აღკვეთა, რაც ასევე წარმოადგენს გაეროს არსებობის ერთ-ერთ საფუძველს. კოსოვოს საკითხი რომ წინააღმდეგობრივი იყო, დამოუკიდებელი საერთაშორისო კომისიის დასკვნამაც აჩვენა. კომისიამ აშშ-ნატო-ს ერთობლივი ოპერაცია ერთი მხრივ არალეგალურად მიიჩნია, იმ მიზეზით, რომ იგი არ მიყვებოდა გაეროს ქარტიის მიერ

დადგენილ წესებს, ხოლო, მეორე მხრივ, ეს ინტერვენცია გაამართლა ამავე ქარტიაში განსახიერებული პრინციპებიდან და ნორმებიდან გამომდინარე (THE KOSOVO REPORT).

დასკვნა

კოსოვოს კრიზისი 1998-1999 წლებში იყო ერთ-ერთი ყველაზე სასტიკი და არაპუმანური პროცესი ევროპის ტერიტორიაზე მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. შედეგებმა გვაჩვენა, რომ სერბეთის ხელისუფლებამ ვერ მოახერხა ადეკვატური, გონივრული პოლიტიკური ნაბიჯების გადადგმა ალბანური სეპარატიზმის აღსაკვეთად და დაკარგა თავის საყოველთაოდ აღიარებულ საზღვრებში მოქცეული მხარე, ნატო-მ კი არაპუმანური მეთოდებით, საერთაშორისო ნორმებისა და პრინციპების უგულვებელყოფით მოახერხა ჰუმანიტარული კატასტროფის შეჩერება და „გაიმარჯვა ულამაზოდ“².

ცივი ომის დასრულებისა და სოციალისტური ბანაკის დაშლის შემდგომ, აშკარა იყო ამერიკული გავლენის არეალის გაფართოების პროცესი ევროპაში, რასაც რუსეთი ვერ უპირისპირდებოდა და იძულებული იყო დაეხია უკან. სერბეთის პრეზიდენტმა სლობოდან მილოშევიჩმა „წინა გაკვეთილებიდან“, განსაკუთრებით ბოსნიაში ნატო-ს ინტერვენციიდან, ვერაფერი ისწავლა და გაიმეორა იგივე შეცდომები. ვფიქრობთ, ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე სლობოდან მილოშევიჩს უნდა დაეწყო საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტების შეცვლა და იმ მომენტისათვის ეკონომიკურად და პოლიტიკურად დასუსტებული რუსეთის ნაცვლად, დასავლურ სამყაროსთან თანამშრომლობაზე ეფიქრა, რისი დასაწყისიც მოლაპარაკებების პირობებზე დათანხმება იქნებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ პირობების ნაწილი მიუღებელი იყო, სერბეთის ხელმძღვანელობამ იმ მომენტისათვის ვერ გააცნობიერა, რომ სხვა არჩევანი უბრალოდ არ ქონდათ და „ერთმორწმუნე“ რუსეთი ვერ დაიცავდა. მილოშევიჩი ვერ გათავისუფლდა რუსეთის გავლენისგან, რომელიც ცხადია არასდროს ურჩევდა დათანხმებოდა აშშ-ს რაიმე წინადადებას. დიპლომატიური შეთანხმების შემთხვევაში კი შესაძლოა, პროცესი მინიმალურად მაინც განვითარებულიყო სერბეთის სასარგებლოდ და ქვეყანა არ დამდგარიყო იმ კატასტროფული შედეგის წინაშე, რასაც საკუთარ, საყოველთაოდ აღიარებულ ტერიტორიაზე კონტროლის დაკარგვა წარმოადგენს.

1998-1999 წლებში სერბეთის მხრიდან დაშვებული შეცდომების ყველაზე მძიმე შედეგი კი 2008 წელს დადგა, როდესაც კოსოვოს დამოუკიდებლობა აღიარა ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა და დღეისათვის უკვე სხვა, 100-ზე მეტმა სახელმწიფომ.

„კოსოვოს კრიზისმა“ და კოსოვოს დამოუკიდებლობის აღიარების პრეცედენტმა კატასტროფული გავლენა იქონია საქართველოზეც. 2008 წელს რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ, რუსეთმა აფხაზეთი და ე.წ. სამხრეთ ოსეთი დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად აღიარა. რიგი ფაქტობრივი გარემოებების გამო კოსოვოს კონფლიქტი მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტებისგან, კერძოდ, კოსოვოში სერბებმა განახორციელეს გენოციდი სეპარატისტულად განწყობილი ალბანელების მიმართ, მაშინ, როდესაც აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში რუსეთის სამხედრო მხარდაჭერის შედეგად, აფხაზმა და ოსმა სეპარატისტებმა მოუწყვეს გენოციდი ქართველ ხალხს. სწორედ ამ ფაქტმა მიანიჭა რუსეთის ქმედებას აგრესორის ხასიათი, რის გამოც მას მთელი ცივილიზებული სამყარო გამოეპირა. მიუხედავად ამ პრინციპული განსხვავებისა, რის გამოც მიუღებელია აღნიშნული კონფლიქტების, როგორც აბსოლუტურად იდენტურ მოვლენებად განხილვა, რუსეთის პრემიერ-მინისტრის, ვლადიმერ პუტინის მთავარი არგუმენტი აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის აღიარებასთან დაკავშირებით იყო: „თუკი კოსოვოს დამოუკიდებლობის

² Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo, Ivo H. Daalder, Michael E. O'hanlon. 2000.

ალიარება შეიძლება, რატომ არ შეიძლება აფხაზეთის და ოსეთის ალიარება?” (В. Путин: Почему Косово....). საბოლოოდ აშკარაა, რომ დიდ სახელმწიფოთა ინტერესებს ძალიან დიდი გავლენა აქვს პატარა სახელმწიფოებში ეთნიკურ-რელიგიური კონფლიქტების როგორც განვითარებაზე, ასევე მათ საბოლოო გადაწყვეტაზე, ვინაიდან პატარა ქვეყანაში დაპირისპირებული მხარეები ყოველთვის ცდილობენ მოიპოვონ ძლიერი მხარდამჭერები ქვეყნის გარეთ. ის ქვეყნები კი, რომლებსაც შესწევთ უნარი ჩაერიონ სხვა ქვეყნების შიდა საქმეებში, ვერ უძლებენ ცდუნებას იკისრონ მომრიგებლის თუ არბიტრის როლი მათი სტრატეგიული ინტერესების შესაბამისად.

ბიბლიოგრაფია:

- chit'adze, n. (2008). *nat'o - chrdiloat'lant'ik'uri aliansi msoplioshi mshvidobisa da st'abilurobis mtavari garant'i*. (ჩიტაძე, ნ. (2008). *ნატო - ჩრდილოატლანტიკური ალიანსი მსოფლიოში მშვიდობისა და სტაბილურობის მთავარი გარანტი*). <http://www.nplg.gov.ge/greenstone3/library/collection/civil2/document/HASH0145bbf28998d7ab063f0899?p.s=TextQuery&ed=1> – (წვდომის თარიღი 05.04.2021)
- uiliam r. kilori. (2015). *meotse sauk'unis msoplio : saertashoriso ist'oria 1900 ts'lidan. ivane javakhishvilis sakhelobis tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba*, (უილიამ რ. ქილორი. (2015). *მეოცე საუკუნის მსოფლიო: საერთაშორისო ისტორია 1900 წლიდან*. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა).
- Bruce, W. (2014). *Jentleson - American Foreign Policy*, Fifth Edition.
- Ivo H. Daalder, Michael E. O'hanlon. (2000). *Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo*.
- Гуськова, Е.Ю. (2013). *Агрессия НАТО 1999 года против Югославии и процесс мирного урегулирования*. — Москва: Индрик,
- THE KOSOVO REPORT*. (2000). OXFORD UNIVERSITY PRESS. - <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/6D26FF88119644CFC1256989005CD392-thekosovoreport.pdf> - (წვდომის თარიღი 30.03.2021).
- Madeleine Albright's statement 07/03/1998* - <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kosovo/etc/cron.html> – (წვდომის თარიღი 05.04.2021).
- United Nations Resolution 1244* - <https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244> - (წვდომის თარიღი 30.03.2021).

NATO Secretary General Javier Solana's statement 12/08/1998 -
<https://www.nato.int/docu/update/1998/9808e.htm> - (წვდომის თარიღი 30.03.2021).

Population description in Bosnia and Herzegovina in 1991 -
<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G1991/pdf/G19914013.pdf> (წვდომის
თარიღი 10.03.2021_.

Путин, В.: Почему Косово можно получить независимость, а Абхазии и Осетии нельзя?
<http://www.nedelia.lt/world/4996-v.putin-pochemu-kosovo-mozhno-poluchit.html>
(წვდომის თარიღი 20.03.2021).